

PRIORITY VÝZKUMU A VÝVOJE BOZP VE STŘEDNĚDOBÉM VÝHLEDU

Cíle

Hlavní priority výzkumu a vývoje v oblasti BOZP jsou zpracovány v intencích 7. rámcového programu výzkumu a vývoje Evropské komise. Navazují na cíle a priority Národní politiky bezpečnosti a ochrany zdraví a střednědobé strategické záměry EU v oblasti BOZP na léta 2007 až 2012 i na program světové zdravotnické organizace Global Plan of Action on Workers' Health 2008 –2017 (Workers' health: global plan of action - http://www.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA60/A60_R26-en.pdf). Priority představují základní rámec pro střednědobé směřování výzkumu a vývoje v příslušné oblasti a postihují základní problémové okruhy tak, jak vycházejí z materiálů EU a potřeb ČR. Zejména jsou určující pro stanovování směrů základního výzkumu, ze kterého bude vycházet specifikace a další zadávání projektů aplikovaného výzkumu.

Při jejich koncipování bylo zohledněno stávající vymezení cílů střednědobých programů výzkumu a vývoje resortů, které směřují k zajištění účinné výzkumné podpory realizace jejich strategických záměrů. Výzkum v souladu s novými strategickými záměry především reflektuje na potřeby dalších změn podporujících zvyšování konkurenceschopnosti národní ekonomiky a její produktivity, vysokou zaměstnanost a adaptabilitu zaměstnanců. Výzkumné aktivity se zaměří na identifikaci problémů v oblasti BOZP, jež zahrnuje jak technickou bezpečnost, tak i celou sféru pracovních podmínek, pracovního prostředí a psychosociálních faktorů, které spoluvytvářejí a ovlivňují kvalitu pracovního života. Dále se soustředí na hledání vhodných nástrojů a způsobů, jimiž na identifikované problémy mohou reagovat státní orgány a organizace, sociální partneři i podnikatelská sféra.

Dosavadní zkušenosti s požadavky kladenými na výzkumné instituce ze strany ministerstev, inspekčních a dozorových orgánů a dalších zainteresovaných stran vedou k závěru, že do budoucna je nutno počítat s nárůstem významu agendy týkající se expertizní činnosti a zpracovávání různých odborných stanovisek pro potřeby státní správy. Činnosti tohoto druhu nemohou spoléhat pouze na dlouhodobé zkušenosti výzkumných organizací ani na primární data nově generovaná v rámci vědeckých aktivit. V souladu s filosofií evidence-based public health musí být prioritou dalšího výzkumu i budování kapacity pro sekundární výzkum, spočívající ve schopnosti rychlého vyhledání důkazů, kritického hodnocení důkazů, výběru nejlepších důkazů pro jednotlivá rozhodnutí a jejich zpracování v podobě kritických strukturovaných přehledových článků či meta-analýz. Cílem sekundárního výzkumu by měly být návrhy, jak implementovat vědecké důkazy do praxe, aby v sobě integrovaly dosavadní zkušenosti a znalosti, praxi i hodnoty a preference společnosti. S tím souvisí i evaluace výsledků implementace jednotlivých postupů zodpovědnými orgány. Předpokládá se, že řešení těchto projektů bude zajišťováno ad hoc týmy sestavenými podle charakteru daného úkolu.

V návaznosti na střednědobý výhled, základní oblasti výzkumu, jsou podle potřeb sociálních partnerů uvedeny náměty krátkodobých projektů (1 – 2 letých), reflektující aktuální potřeby zejména resortů práce a sociálních věcí a zdravotnictví.

Priorita č. 1

Systematická aktualizace podkladů a metod hodnocení socioekonomických aspektů práce

Výzkum vymezený v poslední Konceptci činnosti MPSV je zejména zaměřen na:

- soustavné rozšiřování socioekonomické poznatkové základny (BOZP je zde chápána jako nedílná součást sociální politiky státu),
- nové faktory ovlivňující systémy sociální a zdravotní ochrany obyvatelstva a kvalitu pracovního života.

Priorita zahrnuje tři tématické okruhy:

1. Sociální dopady integrace ČR do evropských a globálních struktur v kontextu změn skladby společnosti a udržitelné konkurenceschopnosti české ekonomiky

Zpracování daného tématického okruhu se v oblasti BOZP zaměří především na změny forem práce - analýzu dopadů nových forem práce, technologií a nových rizik, na BOZP, kvalitu pracovního života a ekonomických aspektů. Specifické zaměření do oblastí:

- konfrontace národních kultur a zvyklostí v rámci globalizované společnosti (jazykové bariery a rozdílný přístup k BOZP),
- problémy a adaptace mikropodniků (včetně OSVČ) v globalizovaném prostředí (dopady nerovného postavení v konkurenčním prostředí na BOZP).

2. Sociálně ekonomické dopady stárnutí a zdravotních změn populace v evropském a globálním kontextu a reforma důchodového systému

Zpracování daného tématického okruhu se v oblasti BOZP zaměří především na stárnutí populace, zaměstnávání osob s civilizačními chorobami (diabetes, alergie aj.) a související změny socioekonomického prostředí (flexibilita pracovníků nad 50 let věku, systém celoživotního vzdělávání, zvyšování možnosti uplatnění pracovníků starších věkových kategorií).

3. Pracovní trh v kontextu evropské strategie zaměstnanosti a dopady odstranění bariér na globálním trhu práce, genderová rovnost a sociální dialog

Zpracování daného tématického okruhu se v oblasti BOZP zaměří především na zvyšování kultury bezpečnosti práce, prevenci rizik, omezování negativních jevů na pracovištích (úrazy, násilí, neúměrná psychická zátěž, pracovní pohotovost ve zdravotnictví a záchranných službách) a zlepšování celkové kvality pracovního života (včetně monitorování a pravidelných šetření). Výzkum bude zahrnovat

- nové formy organizace a způsoby práce a možnosti sladění pracovního a mimopracovního života;
- faktory ovlivňující pracovní prostředí, kvalitu řízení bezpečnosti a ochrany zdraví na všech úrovních;

- ekonomické aspekty (efektivnost opatření, ekonomické přínosy dobré praxe v prevenci rizik, náklady a ztráty z titulu pracovních úrazů, nemocí z povolání);
- vývoj a ověření vhodných způsobů organizace práce včetně vytváření pracovních podmínek přispívajících k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci zejména migrantů, žen, mladistvých pracovníků a pracovníků starších věkových skupin;
- vztah četnosti pracovních úrazů ve vazbě na způsob rozložení pracovní doby,
- způsoby ovlivňování změny postojů k bezpečnosti a ochraně zdraví; rozvoj informovanosti zejména prostřednictvím moderních informačních a komunikačních technologií, systém celoživotního vzdělávání, osvětu a propagaci.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Ekonomické aspekty BOZP.
- Problematika pracovních podmínek pro stárnoucí populaci.
- Problematika zaměstnávání cizinců.

Priorita č. 2

Systematická aktualizace vědeckých podkladů a metod hodnocení zdravotního rizika expozice chemickým škodlivinám a nanočásticím

Téma pokrývá oblast hodnocení zdravotního rizika expozice chemickým škodlivinám a nanočásticím v pracovním a životním prostředí, posuzování vnější i vnitřní expozice a analýzu kritických typů účinků. Charakteristickými trendy jsou posun od studia účinků jednotlivých faktorů k účinkům kombinovaným, studium faktorů individuální vnímavosti a alternativní metody testování. V metodické oblasti budou aplikovány a rozvíjeny zvláště metody molekulární genetiky a instrumentální analytické chemie, včetně využívání pokročilých statistických metod, vše v souladu s odpovídajícími trendy v EU a v zemích OECD.

Pro nejbližší období je stěžejním úkolem této priority studium hodnocení expozice vybraným látkám. Pozornost bude zvláště věnována biologickému monitorování expozice. Významný je rozvoj registrů expozic, specificky expozic karcinogenům (Regex), tento úkol je v souladu s Globálním plánem WHO na roky 2008 - 2017.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Ochrana těla a dýchadel před průnikem nanočástic do organismu.
- Ochrana zdraví osob v souvislosti s expozicí nanočásticím v pracovním prostředí.
- Možnosti onemocnění souvisejících s expozicí látkám s alergogenním účinkem v pracovním prostředí.
- Účinky kombinovaného působení dvou a více chemických látek.

Priorita č. 3

Studium vlivů expozice vybraným faktorům pracovního prostředí a pracovních podmínek (fyzikální, fyziologické a psychologické faktory)

Expozice některým fyzikálním faktorům (hluk, vibrace, mikroklima, prašnost) představují spolu s faktory fyziologickými a psychologickými nejčastější typ rizikových faktorů pracovního prostředí a pracovních podmínek. Důsledky expozic fyzikálních faktorů (především nejrůznější formy muskuloskeletálních onemocnění) patří mezi nemoci z povolání s nejvyšší incidencí. Všechny uvedené faktory mohou potom působit také jako příčina vzniku úrazů a selhání lidského činitele ve složitých a rizikových pracovních systémech. Z toho plyne nutnost studovat optimální metody měření těchto faktorů, hodnotit zdravotní a další rizika expozice těmto faktorům a hledat vhodné způsoby jejich prevence, se zvláštním zřetelem na nové technologie a výkon práce na specializovaných pracovištích se specifickými nároky na kvalitu vnitřního prostředí i zavedení nových evropských ergonomických metod pro hodnocení zdravotních důsledků jednostranné nadměrné zátěže v podmínkách ČR.

Nejčastějšími nemocemi z povolání v České republice i v EU jsou muskuloskeletální onemocnění. Jejich výskyt má neustále stoupající trend. Tato onemocnění jsou spojena s významnými socioekonomickými dopady pro podniky i pro společnost. Vzhledem k multifaktoriální etiopatogenezi vyžadují ve výzkumu komplexní přístup. Pozornost je třeba soustředit především na individuální faktory, které vedou ke zvýšení vnímavosti některých jedinců vůči zátěži. Dominující je vypracování nových jednoduchých metod pro hodnocení a měření jednostranné zátěže a hledání vhodných způsobů prevence, se zvláštním zřetelem na nové technologie.

Dalším rozhodujícím faktorem pracovního prostředí, který se vedle jednostranné nadměrné a dlouhodobé zátěže podílí na vzniku některých muskuloskeletálních onemocnění jsou vibrace. Studium by mělo být zaměřeno na sledování expozice vibracím a zdravotní důsledky jejich působení v závislosti na době působení a mělo by sloužit jako podklad pro stanovení bezpečných úrovní expozice tomuto rizikovému faktoru.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Vliv kombinovaného působení fyzikálních faktorů pracovního prostředí na spolehlivost výkonu a selhání lidského činitele.
- Metodologie prevence muskuloskeletálních onemocnění v souvislosti s novými technologiemi.
- Studium expozice vibracím a jejich zdravotní důsledky v souvislosti s dlouhodobým působením.

Priorita č. 4

Studium vlivů psychické zátěže a psychosociálního stresu při práci

Cílem výzkumu je studium vlivu psychické zátěže a psychosociálního stresu při práci na zdraví pracovníků vybraných profesí s využitím psychologických, fyziologických a biochemických metod. Výzkum zahrnuje mapování rizikových typů práce, hledání a zavádění nových metod vhodných pro objektivizaci zátěže, včetně vyhledávání a hodnocení markerů pro objektivizaci psychické zátěže a psychosociálního stresu. Tyto nástroje budou využívány zvláště u ohroženějších skupin pracovníků (mladiství, ženy, starší pracovníci atd.). Zvláštní pozornost by měla být věnována profesím, které jsou soustavně vystaveny stresu, jako např. manažeři, vedoucí pracovníci a pracovníci ve směnném provozu. Budou hledány nástroje pro identifikaci stresorů na pracovišti využitelné i pro dozorové orgány, zaměstnavatele i pracovní lékaře a vytvářeny intervenční programy pro zvládnutí stresu.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Metody a způsoby identifikace stresu a stresorů na pracovišti.
- Způsoby hodnocení markerů psychické zátěže.

Priorita č. 5

Vybrané nemoci z povolání, jejich diagnostická a posudková kritéria

Onemocnění nervového a respiračního systému v důsledku působení nepříznivých faktorů práce a pracovního prostředí představují skupinu profesionálních onemocnění s vysokou incidencí. Cílem priority je rozvoj preventivních metod založených na stanovení determinant umožňujících zhodnocení míry zdravotního rizika konkrétních expozic. Z toho vyplývá i nutnost hledat objektivní metody, které včas zachytí počínající nepříznivé změny zdravotního stavu, a tím umožní včasnou diagnostiku profesionálních onemocnění. Na základě takto získaných poznatků je pak možné následně definovat a zavádět preventivní opatření s cílem zabránit vzniku těchto onemocnění včetně limitování výkonu práce. Zvláštní pozornost je třeba zaměřit na alergická onemocnění dýchacích cest a sledovat i rozvoj těchto onemocnění u mladých jedinců, kteří nastupují do pracovního procesu nebo se připravují na budoucí povolání, s ohledem na stoupající alergická onemocnění u dětské populace.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Studium metodologie prevence a diagnostiky profesionálních onemocnění.

Priorita č. 6

Výchova a vzdělávání

Vedle implementace poznatků a závěrů výzkumu do systému a politiky BOZP je důležité souběžně vypracovávat a ověřovat věcný obsah systému výchovy a vzdělávání v BOZP, tj. zpracovávat metodiky k začlenění výchovy a vzdělávání BOZP do systému celoživotního vzdělávání, navrhnout vhodné nástroje a prostředky pro podporu výchovy a výuky prevence rizik a BOZP na všech stupních vzdělávacího a výchovného systému.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Metodologie přípravy lektorů/učitelů pro oblast BOZP.

Priorita č. 7

Management BOZP

Globalizace, socioekonomické změny i využívání nových technologií a způsobů a forem práce klade zvýšené nároky na systém řízení BOZP na makro- i mikroúrovni. Udržování konkurenceschopnosti podniků vyžaduje efektivní a ekonomicky motivující využívání nástrojů řízení BOZP opřené o znalost nových metod vyhodnocování nákladů a potenciálních benefitů v oblasti BOZP.

Pro podporu středního článku řízení v oblasti BOZP s cílem jeho zefektivnění je prioritou výzkumu zaměření na vývoj prostředků k provádění analýz dopadů regulace v oblasti BOZP, vývoj nástrojů pro získávání, zpracování, sdílení a šíření relevantních informací z oblasti BOZP, monitorování socio-ekonomických aspektů a dopadů připravovaných opatření, zdokonalování inspekčních mechanismů a kvality služeb a tvorbu nových proaktivních metod řízení BOZP.

Návrh témat projektů řešených v roce 2008-2010:

- Vývoj metodických nástrojů pro provádění cost/benefit analýzy a analýz dopadů regulace v oblasti BOZP na podnikatelské prostředí.
- Vývoj integrovaného informačního systému BOZP pro efektivní řízení BOZP v regionu (oblasti).

